Timişoara, 1895. Anul II. Nr. 159. **Marţi în 18 (30) Iuliu.**

DREPTATEA

Apare în fie-care ḑi de lucru la amiaḑi.

Preţul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — **Numeri singuratici 5 cr.** — **Tacsa de inserţiuni:** 1 cm.☐ 1 cr., plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: **Dr. George Candrea.**

Redacţiunea şi Administraţiunea: Timişoara, cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 **Telefon** (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

O „associaţiune“ bănăţeană.

Primim următoriul articol, pre care-l publicăm întocmai, promiţênd că vom reveni.

Găvoşdia, 27 Iuliu n.

Stimate Dle Redactor! Când îmi iau libertatea a'ţi scrie acestea şire, îmi vine în minte un pasagiu dintr'o epistolă a lui Eminescu adresată unui mare bărbat din România, anume Eminescu ḑice cam acestea, dacă 'mi aduc bine a minte: »Ardelenii acestia atâta sunt de ocupaţi cu politica, în cât nu sunt în stare a produce nici o operă măreaţă, ideală«.

Acestea şire cred, că nu se referesc astăḑi numai la ardeleni, ci la toţi Românii din regatul Stului Stefan.

Guvernele ce s'au succedat de la 1867 încoace, ştim cu toţi, nimic altceva n'au făcut, fără au sêmênat neghina neînţelegerei între cetăţeni de limbi şi aspiraţiuni deosebite. Au inscenat o politică funestă; aşa că vrênd nevrênd a trebuit sê luăm mêsuri pentru apêrarea individualităţei noastre naţionale şi punênd totul la o parte sê ne ocupăm numai cu politica.

Ori-cât timp însê ni-ar răpí nouă luptele politice, nu este ertat sê uităm cestiuni ardêtoare pentru poporul nostru.

Cred, că afirm un lucru aproape de toţi cunoscut, când ḑic, că românii din Banat în genere stau pre o treaptă inferioară de cultură; şi acest fapt regretabil nici nu are lipsă de o documentare oare-care.

Nu vreau sê mê dimit în cercetarea causelor cari au contribuit la aceasta, întru cât am fost noi singuri causa, ori întru cât înpregiurările miserabile, întrê cari au trăit şi trăesc românii bănăţeni, au produs aceasta. Vreau numai sê ḑic, că ce nu s'a probat şi făcut până acuma nu este urmare sê nu se facă pe viitoriu.

Dacă aruncăm o privire asupra sêrmanului şi nefericitului Ardeal, ne vom convinge, că poporul român în privinţa culturală, de şi nu mult, dar' a făcut ceva. Românii bănăţeni au voit şi ei sê-şi facă institute culturale pe spese proprii, dar' părintescul guvern nu li-a conces. Aceasta însê nu este totul. Au voit şi trebue sê voească şi sê insiste în continuu, până nu vor obţinê resultate positive.

Dar' nu aceasta ideiă am voit sê o sulevez, ci alta, o ideiă vechiă, care se pare că s'a dat uitării, a nume: înfiinţarea unei reuniuni sau *associaţiuni bănăţene* pentru cultura şi literatura poporului român, după norma »*Associaţiunei transilvane*«, sau generalisarea aceleia şi asupra Banatului.

Nu cred sê fie un suflet de român, drept judecătoriu, care sê nu admită lipsa acestei instituţiuni şi sê nu poată prevedê resultatele binefăcêtoare ale aceleia.

Poate va ḑice cineva, că guvernul nu o va încuviinţá.

A priori nu putem sê ştim ce resultate ar avê o întreprindere de forma aceasta, ştim însê atâta, că în foile jidanomaghiare cel puţin pe faţă »Associaţiunea transilvană« a fost totdeauna adusă pe tapet ca document, că o instituţiune curat culturală nici când nu a fost oprită în activitatea ei de guvern.

Fireşte aceasta împregiurare nu se poate priví drept garanţă de reuşită.

La tot casul ar fi de dorit, ca bărbaţii de bine ai nostri sê suleveze ideia şi sê încerce a o pune în pracsă.

Dr. Mihail Pop.

Congresul naţionalităţilor şi presa.

Timişoara, 30 Iuliu n.

Presa maghiară şi-a perdut busola, pre cum şi guvernul şi-a perdut capul. Asta o stiam noi de mult, dar' ocasiune, în care sê se învedereze clar acest trist fapt nu s'a dat aşa de bună ca şi acum cu *anunţarea* congresului naţionalităţilor. Am vêḑut cum ḑi de ḑi aceasta presă şi-a schimbat părerile. Esceptiune n'a făcut de cât „Hazánk“ şi presa catolică, cari au rêmas consecuente. Lăsăm sê urmeze încă unele voci, observând, că după buletinul cel mai nou, ce se dă despre starea confusului guvern, congresul va fi permis (Veḑi rubrica „Austro-Ungaria“).

„*Fehérmegyei Napló*“ se ocupă earăşi într'un articol de fond cu congresul naţionalităţilor. Estragem din acest articol câteva pasage:

Presa şovinistă, şi a nume atât pe cea guvernamentală, cât şi pe cea independistă şi naţională (apponyistă) într'atât a consternat-o convocarea conferenţei, că aproape eşită din minte caută argumente în contra ţinerei congresului şi toate strigă într'un ton, că congresul acolo nu e permis sê se ţină. Pentru ce nu? Ce lege opreşte pe cetăţenii patriei noastre ca sê nu se întrunească spre a se sfătui asupra sêrăciei neajunsurilor lor? Tot aceeaşi îndreptăţire o are şí congresul naţionalităţilor ce o au marile conferinţe catolice şi liberale, pentru-că precum religiunea nu face deosebire întrê ei, nici naţionalitatea.

„O foaie şovinistă ḑice, că ar trebuí impedecat, ca congresul sê se ţină în Budapesta. Cu ce drept ar putê face aceasta guvernul? Budapesta este a noastră a tuturora, chiar dacă vom fi de ori-ce religiune, şi dacă vom mărturisí ori-ce limbă de limbă maternă, — pentru-că toţi suntem cetăţeni ungari cu egale drepturi, prin urmare Budapesta nu poate fi esclusiv numai a jidanului din Leopoldstadt (cuibul jidovilor din Budapesta. Red. „Dr.“) sau a maghiarului de pe şes, ci tot acelea drepturi egale de proprietate la ea le are cetăţeanul din Ardeal, sêrbul din ţinuturile sudice şi slovacul din Ungaria de sus.

Şi încă mai întreabă presa şovinistă, că cine a încredinţat pe Vasilie *Mangra*, dr. Stefan *Petrovici*, Emil *Gavrila*, Nicola *Ioximovici*, Paul *Mudron* şi pe dr Samuil *Daxner*, ca sê convoace pre români, sêrbi şi slovaci la un congres? Aceasta întrebare se poate nimicí cu o alta întrebare: Oare cine a încredinţat parlamentul actual, ca sê facă în contra voinţei naţiunei politică bisericească liberală, ear' pe urma acesteia sê rêstoarne asupra ţêrei neînţêlegeri atât de multe şi atât de mari?

Dar' pentru ce se şí vaietă într'atâta presa şovinistă în contra naţionalităţilor? Se tem poate de congres? Atunci dară de ce strigă şi la deal şí la vale, că „ideia de stat maghiar“ e deja atât de tare, în cât nici un feliu de agitaţiune din partea naţionalităţilor nu o poate rêsturná. Ori poate că prin afirmaţiunea aceasta atât de frumos sunătoare, au voit numai sê seducă ţeara? Ba dêu, că tare slabă basă poate avê ideia de stat maghiar, când ea poate fí temută de naţionalităţi.

Silinţele anti-patriotice ale agitatorilor naţionalisti tot pe atât nu se pot aprobá, pre cât nu se poate aprobá nici acea afirmare

Foişoara „Dreptăţii“.

Generalul Doda.

— Amintiri. —

III *)

Faptele sevêrşite de generalul Doda în calitate de deputat dietal al cercului Caransebeş, din punctul de vedere al causei noastre naţionale sunt fără îndoială actele cele mai importante ale vieţii sale, cari vor remânê pentru totdeauna un moment epocal în istoria luptelor poporului român de sub coroana Stului Stefan.

Până la scrisoarea ce a adresat-o generalul presidentului camerei maghiare, pasivitatea poporului român faţă cu legislaţiunea de la Budapesta n'a fost alta decât o vorbă moartă.

În faţa acestei scrisori pentru prima-dată a vêḑut lumea şi a trebuit s'o simtă şi parlamentul din Budapesta, că cu toate că fiecare cerc electoral îşi aveá deputatul în sinul acestui corp, totuşi în realitate nu a fost şi nu a putut fi luat drept o adevêrată representanţă a ţerii.

Cât de adânc a fost lovit de ţinuta generalului pseudo-parlamentarismul ce domineazâ în această ţeară, a arêtat destul de evident reacţiunea faptelor sale: monstruosul şi scandalosul proces politic, ce i-l'au intentat representanţii acestui sistem stigmatisat şi demascat de dînsul.

Dar' nu „foişoara“ este locul pentru apreţiarea acestui act *întru adevêr* „istoric“, care va rêmânê pentru totdeauna o filă glorioasă în analele luptelor noastre naţionale.

La acest loc am voit sê înregistrez un moment de altă natură, mai puţin serioasă, a deputăţiei generalului. Am voit sê ḑic numai, că dacă actul sus atins şi tuturor bine cunoscut, nu ar fi eternisat amintirea mandatului ce Severinul l'a dat generalului Doda, — erá totuşi o seamă de oameni, cari pentru întreaga lor vieaţă nu ar fi uitat, că dînsul a fost şi deputat dietal.

Înţeleg tinerimea universitară, care studiá în deceniul trecut la Budapesta.

A nume de câte-ori generalul veniá la şedinţele dietale în capitală şi 'şi ridicá diurnele, erá pentru dînsul în totdeauna un lucru de căpetenie, sê petreacă o seară în jurul tinerilor universitari.

Învitarea la această convenire, ce e drept, nu o fâceá după receptul lui Knigge, dar' pentru noi erá în totdeauna cu dor aşteptată şi cu mare bucurie primită.

Preumblându-se în oarele de seară pe strada Vaţului şi întêlnindu-se cu noi, ne avisá de regulă cam în modul următoriu:

„Servus! Werd' Euch dieser Tage einladen. Ist aber noch nicht bestimmt. Lass' Euch schon sagen. Servus.“

După acest avis ne presentam în fie-care seară, cu punctualitate rară şi în numêr cât se poate de complet pe strada Vaţului, aşteptând „Befehl“-ul, care preste scurt timp şi urmá:

„Samstag! Punkt 7! Zimmer Nr. 72. Wisst ja schon. Pünktlich sein. Servus!“

La hotelul „Frohner“, unde erá cuartirul regulat al generalului, se aflá o chiliă mai mare, un salon, în care ne presentam cu toţii punctual la oara prescrisă şi unde ni-se serviá apoi un luculic souper.

Dar' cu toate că noi, oameni tineri, aveam multă pricepere pentru arta culinară şi că restauraţiunea hotelului nu fără motiv se bucurá de un renume deosebit, — totuşi de-abia aşteptam desert-ul, după care generalul provedêndu-ne cu câte o havanna şi cu trebuincioasele sticle de vin, se puneá la povesti şi glume cu noi.

Aceste oare, pentru toţi câţi le-au gustat, vor rêmânê neuitate.

Încălḑindu-ne mereu, începeam cu anecdotele şi generalul ştiá şi povesteá multe, mai ales din vieaţa sa de militar, despre multele slăbiciuni ale marilor beliduci.

*) Veḑi „Dreptatea“ No. 151 şi 154.

a semi-oficiosului guvernamental „Nemzet", că hegemonia rassei maghiare trebue susținută, dacă e de lipsă chiar și prin nedreptate și asuprire. Un astfeliu de mod de cugetare de toate alte e, numai unguresc nu, fiind-că omul maghiar, — adecă, pe care încă nu l'a infiiciat spiritul de la „alliance izraelite", — întotdeauna e drept, cu o gândire pură și încungiură forța . . .

*

„Unirea" din Blaș dice: „Trebue să recunoaștem, că o acțiune politică comună, energică și bine condusă ar avè resultate favorabile naționalităților. Numai cât nu prea sunt prospecte pentru o atare acțiune."

*

„Telegraful Român" din Sibiiu scrie: „Publicul este alarmat prin bucinarea „Tribunei" că în 10 August n. a. c. se va ține în Budapesta Congresul naționalităților, anume al românilor, sêrbilor și slovacilor din Ungaria. Știrea este destul de sensațională, mai lipsește numai sê se convingă publicul și acum că: „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus"; ceea-ce în românește însemnează, că tribuniștii rĕmân, ori-ce sê se întemple cu bietul nostru popor mult sedus și mult condus la rĕtăcire, prin profeții sei falși.

*

Despre „alianța naționalităților" estragem din articolul prin al ultimului numĕr al „Zastavai", următoarele:

„Importanța acestei alianțe se poate judecă și numai din aceea, că deja toate foile se ocupă cu convocarea congresului și reproduc în integritatea sa convocătoriul în traduceri. Ideia cu alianța sêrbă - slovacă - română a zăbunit și i-a pus pe toți în grijă, în cât nu știu ce posiția sê iee față de congres.

Dacă ținerea congresului se va admite din partea guvernului, atunci guvernul se va desavuá el pe sine însuș, fiind că atât Hieronymi cât și Bánffy au enunțat în dieta țerii, că ei vor împedecá ori-ce întrunire de asemenea natură; până când de altă parte românii, sêrbii și slovacii pot profită de ocasiune spre a se organisá în partid și spre a-și descoperí plângerile și dorințele.

Dar' dacă guvernul ar oprí ținerea congresului, atunci maghiarii vor dá Europei o viiă dovadă, că nu mai fățăriă și minciună au fost toate câte ei au colportat în lume despre liberalismul lor și despre libertățile din Ungaria. În asemenea cas congresul interparlamentar din Bruxella, care cu 3 dile mai târdíu se va deschide, li-ar trage masca de pe față.

Ce privește timpul și locul convocării congresului, „Zastava" susține că nici când altădată și nici un alt loc nu ar fi fost mai potrivit, de cât timpul actual și capitala țerii.

La întrebările jurnalelor „Hazánk" și „Pester Lloyd", că „cine a dat convocătorilor dreptul de a vorbí în numele tuturor sêrbilor, slovacilor și românilor, cine li-au dat mandatele?" — rĕspunde „Zastava".

Convocătorii în prima linie erau convinși de consimțĕmêntul general al naționalităților lor, și erau conștii de dreptul de a vorbí în numele naționalităților. De altcum convocătorii nu au făcut nimic numai de capul lor, ci ei au consultat cu toți bărbații probați ai diferitelor naționalități, — că au fost esmiși și autorisați din partea partidelor, au întreținut relațiuni de conțelegere prin epistole și conveniri cu toți bărbații acreditați și deja autorisați ai diferitelor partide, etc. etc.

Jurnalului sêrbesc „Novo Vreme" care întreabă: „Unde sunt bărbații noștri probați de politică"? — „Zastava" rĕspunde: „La asta am rĕspuns mai sus, și mai adaugem că toți cei probați și toate „capeteniile" au consimțit și au aprobat convocarea congresului; aceia își vor desvoltá înșiși părerile în însuși congresul convocat".

„Care mai știe ceva?" ne întrebă generalul.

Vinul erá bun și destul și așa prinsesem curagiu.

— Știm și noi povestí despre generali. Și apoi înșiram de-a rêndul câte una dintrĕ hazliile anecdote vieneze, în cari figurează de regulă un general și un „Schusterbub" și povestea merge în totdeauna în contul generalului.

Bĕtrânul făceá toate încercările de a ne arĕtá o față strictă și serioasă, dar' nu-și puteá mască plăcerea, ce i-o făceau glumele noastre copilărești.

Apoi veniá rêndul cântării și mai ales a cântecelor populare, cari le ascultá cu multă plăcere. Ba în câteva rênduri ni-a cântat însuși generalul unele melodii vechi ce noi nu le mai audisem, întrĕ altele „marșul lui Traian", o compositiune poporală, ce au cântat-o grăniterii în onoarea lui.

Apropiindu-se oara 11, generalul ne diceá: „Genug für heute. Jeder nimmt sich noch zwei Zigarren. *Zwei* habe ich gesagt, dass sich keiner verzählt, und dann „a casă", aber *g'radaus* nach Haus'!"

Dar' aceasta din urmă erá unica poruncă a generalului, ce nici când nu o ascultăm. Eram prea înfluflețiți de plăcerile oarelor petrecute în giurul lui — ne treceá somnul.

Austro-Ungaria.

Congresul naționalităților va fi permis. „Magyarország" de adi aduce următoriul comunicat: „Congresul naționalităților, convocat pre cum se știe pe 10 August la Budapesta, preocupă foarte serios ministeriul de interne, în al cărui cerc s'a ivit și intențiunea, ca congresul sê *fie oprit*. De la aceasta însĕ *au abstat*, și în locul ei poliția de stat din Pesta a primit îndrumare, ca sê știriciască, cam cât de mare ar fí numĕrul celor ce vor participá și conform acestui numĕr sê facă dispozițiile preventive, ca ori-ce scandal sê fie încungiurat".

Așadar' ținerea congresului totuși va fí permisă.

Guvernul și mileniul. Guvernul actual se ocupă cu un plan pentru a stabilí modul cum Regele ar' fi sê iee parte la mileniu. Bánffy a conferit cu mai mulți bărbați ai partidului liberal în cestiunea aceasta, dar' înaintea regelui nu s'a presentat. Eri s'a sfătuit și cu Széll Kálmán — dice „M-g".

Se știe, că în planul acesta se cuprinde, după unele diare, și *agrațiarea* tuturor condamnaților politici, care sê o dee regele ca act sêrbătoresc din ocasiunea mileniului.

Străinătate.

Crisa Bulgariei. (Sofia, 29 Iuliu.) Apelul adresat poporațiunei, ca sê participe la parastasul celebrat pentru *Milanov, Giorgiev, Popov* și *Cargiulev*, condamnați la moarte pentru conjurațiune contra *principelui* și contra lui Stambulov, — bâjbăie de insulte la adresa lui Stambulov și a membrilor de pe atunci ai tribunalului marțial, pe cari îi numește oameni fără conștiință și miituiți. Apelul insultă și pe *diplomații puterilor esterne*, cari în mod ostentativ au dat un astfeliu onor „celui mai fidel agent al lor, lui Stambulov, călĕului celor patru martiri", cum numai unui principe i-se cuvine. — Fiind-că erá temere de demonstrațiuni, *palatul consulatul austro-ungar* a fost pus sub puternică pază polițienească. Liniștea însĕ n'a fost conturbată.

(Belgrad, 29 Iuliu) Știrile sosite aici din Bulgaria au produs mare neliniște. În Belgrad sunt privite împregiurările din Bulgaria ca și când ar fi sărit ceva din regulata ogașă, și se crede, că *în scurt timp cabinetul Stoilov va fi tîrît în o astfeliu de situațiune, în carea nu se va mai putè susțínè.* Mai ales se tem în Belgrad, că desvoltarea împregiurărilor din Bulgaria va periclitá pacea peninsulei balcanice și va împinge pe Sêrbia în încurcături. Întrĕ sêrbi și bulgari ca un feliu de reminiscență de la Slivnița esistă o anumită rivalitate, carea prin nisuința bulgarilor de a forțá resolvirea cestiunei macedonene esclusiv în al lor avantagiu, mai mult s'a înverșunat, de cât sê se fi fost malcomit.

Din camera Greciei. (Athena, 29 Iuliu.) Camera a votat cu 111 voturi contra 1 budgetul pro 1895/6. Opozițiunea s'a reținut de la votare.

Regele a călĕtorit la Aix les Bains. În absența sa îl va substituí diadochul (moștenitoriul tronului).

Demonstrațiune contra legei școlare în Belgia. (Bruxella, 29 Iuliu.) Începênd de eri dimineață trenurile aduc în continuu mulțime de cetățeni aderenți de ai partidului liberal și de ai socialiștilor, ca sê demonstreze contra legei școlare. — Pentru susținerea ordinei e consignat întreg personalul polițienesc. În jurul locului unde se va ține meetingul domnește o mare vioiciune.

Parastas pentru generalul Traian Doda.

— Raport special. —

Orșova, 28 Iuliu n.

Eri, Sâmbătă, la 10 oare antemeridiane s'a celebrat în biserica română din loc un parastas solemn pentru odihna sufletului marelui fiu al națiunei noastre, al neuitatului general Traian *Doda*. Încă des de dimineață fâlfâiá steagul negru pe edificiul bisericei locale, vestind orșovenilor, că în curênd se va sêvêrșí un act în memoria acelui bărbat, care a lăsat urme neperitoare ale adevĕratei iubiri de neam în internul fiește-cărui român și pe care poporul nostru pururea îl va deplânge. Ceremonialul serviciului divin l'a sêvêrșit, în ornatele sale cele mai pompoase, zelosul și neobositul nostru protopop Mihail *Popovici* cu asistența părintelui din satul vecin Jupanec: dl Pavel *Magdescu*, și în presența unui numĕros și distins public. Damele române din Orșova, îmbrăcate în haine de doliu, erau în numĕr mare representate. Întrĕ altele erau de față: doamna protopopeasă Maria *Popovici*, doamna Elena *Gogoltan*, soția majorului ces. și reg. în pensiune; doamna *Ioanovici*, doamna Sofia *Bufoiu*, care a binevoit a pregătí cele trebuincioase pentru părăstas; doamna Sofia *Brînzeiu*, dimpreună cu fiicele sale: domnișoarele *Elisabeta* și *Magdalina*, doamnele Irina *Balaciu, Mohora, Popovici, Jovescu*, domnișoara *Hențu* etc.

La audul duioaselor și pătrundĕtoarelor noastre cântări funebrale și la amintirea numelui nemuritorului general publicul present, cu deosebire damele, erupseră în un plâns sfâșietor, lacrimile înundară ochii tuturora, inima noastră erá cuprinsă de o jale nespusă; cu un cuvênt eram emoționați. La sfêrșitul ceremoniilor bisericești intonând cu toții cuvintele: „Dumnedeu se-'l ierte" plecarăm din sânta biserică cu lacrimi pe față. Ne mângăiam însĕ unul pe altul, că Doda nu a murit, ci spiritul și faptele sale mărețe vor trăí până atunci, până când va mai esistá vr'o suflare românească pe acest pămênt udat de sângele strămoșilor noștri, și vor vestí posterității, că a viețuit odinioară întrĕ noi un bărbat plin de virtuți nobile, care și-a iubit neamul mai mult de cât pe sine însuși.

În fine observ, că câțiva Români orșoveni — așa numiții cosmopoliți, sau pistriții Orșovei — au escelat și de rêndul acesta prin absența lor nemotivată.

Tuferințul.

Cronică.

Timișoara, 30 Iuliu n.

Foișoara noastră. Am sistat pe un timp oare care publicarea „Cărții durerii" pentru-ca sê facem loc unei serii de foișoare mai actuale, pre care credem, că cetitorii le vor cetí cu mult interes. Astfel anunțăm dejá următoarele foișoare: *„Generalul Doda"* Amintiri. (Continuare.) *„Pe Postovari"*, o escursiune, de Emanuel *Măglașiu*. *„Din țeara filomelei Banatului."* Schițe de călĕtorie din marginile estreme ale românismului, de *Nucleus*. *„Sonete"* (I—III) de Emiliu *Sabo*. *„De la băi"* (Balatonfüred) de *Nervosul*.

„Cartea durerii." Anunțăm publicului nostru, că „Cartea durerii", acest escelent op al renumitului episcop frances, *Bougaud*, va apărè reprodus din foișoara noastră și în volum separat. Traducĕtorul acestei cărți, o lectură foarte gustată pentru oamenii de inimă, este d. *Iacob Afin Nicolescu*, cunoscut dejá cetitorilor noștri. Fiind-că aceasta carte a plăcut multora, redactorul nostru Dr. E. *Dăianu* s'a hotărît sê o scoată în volum separat, care va și apărè cătră finea lui August în mărime de peste 10 coale tipariu. Volumul va fi tipărit pe hârtie fină într'un format elegant și va costá, pentru cei-ce se vor prenumĕrá înainte numai o coroană plus porto. În librării se va vinde cu 80 cr. Atragem atențiunea publicului nostru asupra acestei cărți.

Tinerimea română din Sêlagiu și Chior invită la *petrecerea de vară* împreunată cu *concert*, ce o va arangiá — în sala teatrului orășenesc — cu ocasiunea adunărilor generale a „despărțĕmêntului XVI. Selagian-Chioran al Asociațiunei transilvane pentru lit. română și cult. poporului român", și a „Reuniunei femeilor române sĕlagene" la 11 August st. n. în Șimleul-Silvaniei. Comitetul arangiator: Ioan P. Lazar, președinte. Dr. Cassiu Maniu, v.-președinte. Vasile Oroș, secretariu I. Augustin Moldvan, secretariu II. Avram Cordișiu, cassar. Vasile Oltean, controlor. Alesandru Aciu, Constantin Albu, Laurentiu Avram, Al. Bogdan, Emiliu Buten, Ioan Butean, Alimpiu Costea, Ioan Cosma, Vasile Cotetiu, Victor Deleu, Augustin Dosa, Avram Dragosiu, Teofil Dragosiu, Ioan Epure, Alexiu Fedorca, Alimpiu Filip, Ilariu Gael, Ioan Ghetie, Lazar Major, Victor Major, Iuliu Maniu, Augustin Mandruțiu, Ioan R. Maxim, Traian Mureșian, Aurel U. Nichita, George Nichita, Alesandru Pop, Emiliu Pop, Victor Pop, Sigismund Pop, Vasile Rob, Augustin Szabó, Ioan Talosiu, Ioan Trufasiu, Victor Vasvari. — Bilet de întrare pentru una persoană 1 fl. v. a. Venitul curat este destinat pentru „Reuniunea femeilor române sĕlagene" și pentru biserica gr. cat. română din Șimlĕu. Suprasolvirile se primesc cu mulțămită și se vor cuitá pre cale diaristică. În pausă se va jucá „Romanul",

„Bătuta“ şi „Hora Sinaiei“. Începutul punct 7 oare seara. Comunicaţiunea trenului este următoarea: de către Deéş soseşte trenul la 5 oare 15 minute după ameaḑi, ear' de către Careii-mari (Nagy-Károly) 10 oare de a. m. Programa concertului: 1. „Sântă ḑi de libertate“, cântată de corul tinerimei. 2. „Potpourri clasic“. Piano-solo de doamna Laura Borbola. 3. „Ḑiua bună“ de G. Dima, cântată solo de domnul Vasile Oros, acompaniat pre piano de d-şoara Cornelia Maniu. 4. Declamaţiune. De d-şoara Elena Mica. 5. „Serenadă“, de T. cav. de Flondor, cântată de corul tinerimei. 7. „Viorică“, de G. Dima, cântată solo de doamna Victoria Carşai, acompaniată pre pian de d-şoara Cornelia Maniu. 7. Declamaţiune comică. Predată de dl A. Bogdan. 8. „Marşul cântăreţelor“, de V. G. Porumbescu, cântată de corul tinerimei.

Invitare. Tinerii călţiunari români din Lugoş arangiază în grădina hotelului „Concordia“ Duminecă în 11 August 1895 st. n. o *petrecere de joc*, la care invită respectuos comitetul arangiatoriu. Venitul curat e destinat pentru ridicarea „Flamurei“ călţiunarilor, pe seama sf. biserici române gr. or. din Lugoş. Bilete de întrare: De persoană 1 coroană, de familiă 2 coroane. Începutul la 8 oare seara. La cas de timp nefavorabil, petrecerea se va ţinè Duminecă în 18 August 1895 st. n.

Himen. D. Vasilie *Segărcianu*, prim forestier al comunităţii de avere din Orşova, s'a fidanţat la 22 Iuliu 1895 st. n. cu Dşoara Valeria *Sporea*, fiiica rep. Ioan *Sporea* din Oraviţa.

Ciocniri de vapoare. O mare nenorocire s'a întêmplat aproape de *Folkestone*. După cum anunţă „*Temps*“ vapoarele engleze „*Cleveland*“ şi „*Dussilde*“ s'au ciocnit lângă Folkestone. Cleveland a suferit nişte spargeri atât de grozave, în cât în câteva momente s'a cufundat. Lui „Dussilde“ i-a succes a mântuĭ vieaţa aproape a întreg personalului de pe „Cleveland“, şepte marinari însĕ şi-au aflat moartea în valuri.

Sinucidere ciudată. Se scrie din *Iglau*, că muncitoriul de acolo Iosif Gonda s'a sinucis într'un mod curios. A luat o cartuşă de dinamit a legat-o cu aţă, ear' aţa a legat-o de grumazi, apoi a aprins fitilul... Esplosiunea i-a rupt capul de corp.

Epistolă cu bani perdută. La gara din *Zenta*, dupa cum se depeşează de acolo, a perit ieri o epistolă ce conţineá şepte sute cinciḑeci de florini. Epistola a perdut-o un oficiant de gară, care erá tocmai în serviciul de a signalisá plecarea trenurilor. Epistola cu pricina o aveá în unul din busunar şi în fugăria cea mare uşor s'a întêmplat, că i-a căḑut de acolo. Pace bună sĕ se mai afle. Poliţia orăşenească, avisată îndată. a pornit cercetare, până aḑi însĕ bate numai urma făptuitoriului.

Biserică şi şcoală.

Programele şcoalelor noastre medii. A apărut a XXXI. programă a gimnasiului mare public român de religiunea gr. orientală din *Braşov*, a şcoalei comerciale şi reale şi a şcoalelor primare împreunată cu gimnasiul pe anul şcolastic 1894—95. Programa e publicată de Dl. Virgil *Oniţiu*, directorul şcoalelor medii. — În partea I. se cuprind resultatele conferenţelor pedagogice ţinute de corpul profesoral. În partea a II. urmează datele şcolare, din care estragem următoarele: La gimnasiu au funcţionat 12 profesori, la şcoala reală şi comercială 11. Elevi au fost înmatriculaţi la gimnasiu 325, la reale 148, la comerciale 88, la şcoalele primare 728. Suma totală 1289. Faţă de anul 1893—94 se arată o creştere de 69 şcolari. Anul viitoriu şcolar se va începe la 1 Septembrie st. v.

*

În „Raportul al XXXII-lea despre gimnasiul superior fundaţional din *Năsĕud* pentru anul şcolastic 1894—95 vedem, că în decursul acestui an au funcţionat 17 profesori sub directiunea dlui Ioan *Ciocan*. Din datele statistice resultă, că au fost înscrişi de tot 274 elevi, dintrĕ cari 3 privatişti. La finea anului au fost esaminaţi 262. Esaminaţi au fost după limba maternă 257 români şi 5 germani.

La esamenul de maturitate s'au presentat 30; din acestia: a) la scripturistic clasificaţi cel puţin cu „destulitoriu“ 25, la scripturistic respinşi pentru repeţirea esamenului 5, b) la verbal dechiaraţi: matur cu „eminenţă“ 1, matur cu „bun“ 2, matur 8, la verbal respinşi pentru emendare după trei luni 10, la repeţirea esamenului după un an 3, nu s'a presentat 1.

Raportul mai conţine şi o amenunţită înştiinţare cu privire la primirea şi înscrierea şcolarilor gimnasiali pro 1895/6 şi la deschiderea acestui an şcolastic la gimnasiul superior fundaţional din *Năsĕud*.

*

Raportul gimnasiului şi a şcoalelor normale din *Beiuş* are următoriul titlu: „*Értesitvény a belényesi gör. kath. fögymnasiumról és a vele egybekötött alsóbb tanodákról 1894—95. tanévre*“, apoi *mai jos*: „Programa gimnasiului sup. gr. cat. şi a şcoalelor normali din Beiuşi pe anul şcol 1894—95.“ — Redactat de Ioan Butean, director şi profesor p. o.

Nu voim a ne ocupă cu inscripţiunea străină a raportului, de oare-ce aceasta o atribuim numai şi numai maghiarisărei ce cu atât draconism se impune institutelor noastre culturale şi mai ales — gimnasiului din Beiuş. Servească-ne de dovadă aceste vre o câteva „acte mai însemnate“ „*de la direcţiunea superioară*“:

„*23 Iuniu 1894. Se interḑice întrebuinţarea manualului: „Compendiu de Geografia universală de Teodor Ceontea.“ — Nr. 1004 (358).*

17 Martiu. Se impune a se opri lăţirea între studenţi a unor scripte sau tipărituri, cari laudă pre martirii români, şi provoacă la unirea tuturor românilor. — Nr. 413 (91).

28 Maiu. Inviaţiuni cu privire la redactarea raportului şcolastic pentru milleniu, Nr. 901 (225).

29 Maiu. Se recomândă a se procura pentru bibliotecă „Ungaria“ redactată de Gr. Moldovan. — Nr. 868 (228).

Conspectul oarelor pe sĕptĕmână ne arată, că în cele 8 clase limba română se propune peste tot în 17 oare, ear' limba maghiară în 28, ḑi: douĕḑeci şi opt oare. Adecă cu 10 oare mai mult. Oare din aceasta împărţire a oarelor sĕ resulte, că unii elevi *români* au mai bun calcul din limba maghiară de cât din cea română? Poate fi că da. Pe lângă aceasta însĕ poate că se şi propune limba ungurească cu o mai mare intensivitate.

În decursul anului şcolastic espirat au funcţionat 14 profesori sub direcţiunea dlui Ioan Butean.

Elevi înmatriculaţi: 345, mai puţini cu 27 de cât în anul de mai 'nainte. După religiune: greco-cat. 127, gr.-or. 138, rom.-cat. 24, ev.-reformaţi 5, israeliţi 23. După naţionalitate: 265 români, 52 maghiari (născuţi şi făcuţi). Ştiu vorbi numai româneşte 36, numai ungureşte 33, ungureşte au ştiut 281.

Internatul Pavelian, înfiinţat din liberalitatea episcopului Pavel, a adăpostit în acest an şcolar nu mai puţin ca 96 studenţi, dintrĕ cari 18 gratuit, 44 cu tacsa întreagă de 12 fl. la lună, ear' restul cu tacse mai moderate, 16 chiar numai cu jumĕtate tacsa, adecă cu 6 fl. pe lună.

La fine raportul publică „Instrucţiuni pentru începutul anului şcolar 1895—96. Înscrierile viitoare se încep cu 30 August n., ear' anul şcolastic cu 4 Septembre.

Literatură, artă şi ştiinţa.

Apel către Preaveneratul Cler Român!

Predicele, cari până acum au fost mai bine primite în literatura noastră bisericească română, predicele cele mai bineplăcute publicului român, cele mai lăudate de toate organele noastre, predicele cele mai dorite de Pr. On. Cler român, predicele neuitatului nostru, a celebrului orator în Domnul adormitului Iustin P o p f i u le dau acum P. P. Cler.

Mulţi s'au adresat deja atât prin ḑiare cât şi privatim la fratele şi credele fericitului Iustin P o p f i u, şi — de când sau şiut că eu sum concredut cu arangiarea sub tipariu a acestor predici — la mine solicitând retipărirea predicelor apărute cândva în „Amvonul“, care împregiurare îmi dă speranţă, că acum efeptuind cea ce atâţa doriau, vor avè trecere mare predicele aceste la Pr. On Cler român atât dincoace, cât şi dincolo de Carpaţi.

Dar' eu mi-am defipt şi alt scop: anume, locul de repaus al bardului nostru plăcut şi a oratorului nostru celui mai mare, care cu elocinţa sa a câştigat glorie neamului sĕu, care cu poesiile sale pline de sĕmţ religios şi naţional au înflăcărat atâte suflete, se nu fie uitat de totul, aşi dori, ca din venitul curat — ce l'aşi avè — sĕ redic un monument la mormĕntul lui în cemeteriul gr. cat. din Leta mare. Sum convins, că mulţi şi din acest motiv se vor îndemna a prenumera aceste predici, ajutorându-mĕ prin aceasta la scopul ce-l am.

Avênd acess scop, cărţile aceste vor fi dedicate memoriei lui Iustin Popfiu şi chiar pentru acea numai a lui predici le edau; leam cules toate câte au apărut cândva în „Amvonul“ redigiat de dînsul în un an complet — în 1868 — şi început de două ori dar' curênt întrerupt în anul 1871 şi 1881, cât şi în alte locuri, ba am scos multe şi din manuscrise lui, cari încă nicăiri nu au fost publicate, cari deci vor fi de totului noaue P. V. Cler.

Aşi face lucru de tot superfluu, când m'aşi pune a lăuda predicele lui Popfiu. P. V, Cler le cunoaşte acele bine. Abia este preot care sĕ nu fie cetit din ele seau sĕ nu fie auḑit despre ele. P. On. D. preoţi ştiu că fiecare predică a lui e vistierie — un magasin — de ştiinţă, prelucrată cu multă sirguinţă, cu mare desteritate; în fie-care ord se poate observa, că şi cuvintele cu câtă grige-s alese, şi într'adevĕr din manuscrisele lui se vede cu câtă scrupulositate şi-a cores el predicele, întocmai cum scrie Gellaşiu (lib. 17. Noct. Atticorum) despre Homer, că lingând ca ursul şi-au cores şi înfrumseţat versurile; dar' vor ştí şi acea, că abia sunt pentru public mai plăcute şi mai folositoare predici ca şi aceste. Eu sper, că toţi din On. Cler se vor nisui a poseda predici aşa valoroase.

Toate predicele vor fi arangiate în douĕ tomuri. — Tomul I. care se află sub presă, va consta din 32—34 coale tipărite 8° mare, hârtie fină, conţinênd 48 predici pre 39 Dumineci comune şi va apărè către finea lunei August a. c.

Preţul de prenumĕrare pentru tom. I. e 3 fl. 20 cr. şi 15 cr. porto postal. Pentru România 5 lei 50 bani cu porto francat.

Abonamentele şi respective comandele sunt a se trimite Dlui A. Todoran librar-editor şi proprietarul tipografiei „Aurora“ din Gherla — Szamosujvár, care e însărcinat cu tipărirea şi desfacerea acestor ediţiuni.

Tomul II. va conţinè predici pre sĕrbători şi unele ocasiuni şi va apărea în decursul anului 1896, despre ce voiu avè onoare la timpul seu a avisá pre P. O. Cler.

Dat, Makó (com. Csanád) 1895 la 20 Iuliu st. n.

Iuliu Szabó
capelan gr. cat.

Familia, foaie beletristică-literară. Ese în fiecare Duminecă sub direcţiunea lui Iosif Vulcan, la Oradea-mare. Nr. 29 al anului XXXI conţine următoarele: D. C. Ollănescu (biografie). — Cugetări, de Carmen Sylva. — Moţul din Vidra (poesie), de At. Marienescu. — Mama lui cea frumoasă (novelă originală), de Aurelia Păcăţan-Rubenescu. — O, nu (poesie), de Cincinat Pavelescu. — Rĕspuns la cele-ce spun duşmanii femeilor. IX., de Elena Voronca. — Spahiul, de Sixte Delorme. — Cugetări. — Salon: Inimă de femee, de Emiliu Sabo. — Literatură şi arte. — Teatru şi musică. — Biserică şi şcoală. — Ce e nou? — Oglinda lumei. — Posta redacţiunei. — Călindarul sĕptĕmânei. — Ilustraţiuni: Portretul lui D. C. Ollănescu. — Salinele de la Slănic.

Din societăţi.

Convocare. Adunarea generală a despărţĕmĕntului III Făgăraş al „Associaţiunei Transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român“ se convoacă în comuna *Viştea-inferioară* pe Duminecă în 11 August st. n. a. c. la 10 oare a. m.

Drept aceea toţi membrii despărţĕmĕntului şi toţi iubitorii de progresul cultural al poporului român sunt rugaţi cu deosebită stimă a participá la aceasta adunare anuală, ear' agenturile a-şi trimite 2 representanţi.

Programa se va distribuí în Vistea-inferioară.

Făgăraş, din şedinţa comitetului ţinută în 13 Iuliu 1895.

Direcţiunea Despărţĕmĕntului.

Posta Redacţiunei.

Sava M. în Mon... Ai vĕḑut, că s'a publicat. Dta însĕ ni-ai făcut nedreptate prin ultima Dtale scrisoare. Dacă Dta ne-ai făcut sĕ aşteptăm după raportul unei conferenţe o lună întreagă (din 26 Iuniu până la 29 Iuliu), de ce n'ai putut aştepta şi Dta 7—8 ḑile? Mulţămita publică nu se va publică.

Nucleus. Mi-s foarte îndestulit. Aştept şi altele. În celelalte de acord.

Mulţămită publică.

Subscrisele, cu lacrimi în ochi aducem prin aceasta mulţămita noastră cea mai ferbinte tuturor P. T. autorităţi, corporaţiuni şi singuratici, cari cu conlucrarea şi participarea lor, prin depunere de coroane şi prin condolinţe, au mărit pompa înmormĕntării fratelui nostru mult iubit şi neuitat, a generalului *Traian Doda*; ear' noauĕ, în nespusa noastră durere, ni-au adresat cuvinte de mângăere.

Caransebeş, 16/28 Iuliu, 1895.

Ana Zunea, născută Doda.
Elisabeta Doda.

Starea institutului de credit și economii „Fagețana“ ca societate pe acțiuni

în Făget, cu 30 Iuniu 1895.

Debet Întemeiat la 24 Noembre 1891. **Credit**

Debet

Cassa în numerariu		8081	92
Împrumuturi pe cambii cu giranți		264584	41
» » » cu acop. hipt.		53769	—
» » hipotecă		49263	—
» » oblig. cu cavenți		79267	29
Realități		2607	05
Acțiuni de la alte institute		612	—
Spese de fondare		356	30
Mobiliar		1313	07
Conto-Curent		289	63
Interese după depuneri spre fruct.	fl. 6942·75		
» » cambii reescomptate	fl. 3027·17	9969	92
Salarii, marce de presență, chirie, porto, tipărituri, registre etc.		3644	85
Contribuțiune		739	48
Diverse debitori		1092	68
		475590	60

Credit

Capital de acțiuni		76091	—
Fondul de reservă		16740	16
» » garanță		1500	—
Depuneri spre fructific. în libele	fl. 259.261·53		
» » fondul de pens. funcț.	fl. 2.578·90	261840	43
Cambii reescomptate		90584	02
Interese de la împr. pe cambii	fl. 14.942·46		
» » » » » cu acop. hip.	fl. 2.934·92		
Interese de la împr. pe hipotecă	fl. 2 888·97		
» » » » » obligațiuni	fl. 5.355·83	26122	18
Profit de la realități		1400	—
Profit din anul trecut		500	—
Diverse creditori		812	81
		475590	60

Făget, la 30 Iuniu 1895.

86 (1—1)

Sebastian Olariu m. p.
director esecutiv.

Toma F. Haneșiu m. p.
secretar-comptabil.

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.